

Ostravská univerzita v Ostravě
Uniwersytet Śląski w Katowicach
Univerzita Mateja Bela Banská Bystrica

2

ZÁPADOSLOVANSKÉ JAZYKY V 21. STOLETÍ

Editorky:

Jana Svobodová
Diana Svobodová
Eva Höflerová

LINGVISTICKÝ SBORNÍK
2005

ISBN 80-7368-158-7

PEDAGOGICKÁ FAKULTA OSTRAVSKÉ UNIVERZITY

UNIVERSITAS
OSTRAVIENSIS

**ZÁPADOSLOVANSKÉ JAZYKY V 21. STOLETÍ
2. SVAZEK**

kolektiv autorů
editorky: prof. PhDr. Jana Svobodová, CSc.
PhDr. Diana Svobodová, Ph.D.
doc. PhDr. Eva Höflerová, Ph.D.

2005

Sborník Západoslovanské jazyky v 21. století, 2. svazek, recenzovali

doc. PaedDr. Eudmila Liptáková, Ph.D., Filozofická fakulta Prešovské univerzity v Prešově
prof. PhDr. Jiří Damborský, DrSc., Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě

ZÁPADOSLOVANSKÉ JAZYKY V 21. STOLETÍ
2. SVAZEK

© kolektiv autorů; editorky: prof. PhDr. Jana Svobodová, CSc.,
PhDr. Diana Svobodová, Ph.D., doc. PhDr. Eva Höflerová, Ph.D.
© Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta

ISBN 80-7368-158-7

OBSAH

Úvodem	7
<i>Mieczysław Balowski</i> O języku współczesnej młodzieży	9
<i>Vladimír Biloveský</i> Anglický neumelecký text v slovenskom kultúrnom prostredí	19
<i>Eva Čulenová</i> Problémy pri jazykových korektúrach slovenských textov	27
<i>Zdenko Dobřík</i> Štylistické aspekty používania anglicizmov a iných slov cudzieho pôvodu v nemčine a slovenčine	35
<i>Sylvia Doktor</i> Rola mediów w rozwoju leksyki słowackiej	43
<i>Ján Findra</i> K problematike klasifikácie štýlov	49
<i>Alexandra Gerlaková</i> Príznakovosť vo vyjadrení posesívnych vzťahov v slovenčine	55
<i>Eva Höflerová</i> Školský diskurz v češtině a možnosti jeho zkoumání	63
<i>Jaroslav Hubáček</i> Onomaziologická motivace sociolektismů	71
<i>Jaromír Krško</i> Expresivita a metafora ako prostriedky vyjadrenia kvality a vzdialenosti v toponymii	79
<i>Hedviga Kubišová</i> Lingvokultúrny aspekt v botanickom názvosloví	89

<i>Ivan Očenáš</i>	
Neutralizácia fonologických konsonantických protikladov sykavosť – nesykavosť, záverovosť – nezáverovosť, ostrosť – neostrosť v spisovnej slovenčine a ich grafické zaznačovanie	97
<i>Pavol Odaloš</i>	
Literárny mýtus Ballekovoho Denníka lekárnik Eugena Filadelfiho	103
<i>Marcel Olšiak</i>	
Vnímanie spisovnosti hovorených prejavov	111
<i>Ján Sabol</i>	
Analogia a anomália v jazyku – „analagisti“ a „anomalisti“ v jazykovede	117
<i>Kamila Sekerová</i>	
Etnofaulismy jako lingvistický aspekt interkulturní komunikace	121
<i>Diana Svobodová</i>	
K některým současným vývojovým trendům v oblasti české slovo tvorby	129
<i>Jana Svobodová</i>	
Čeština a slovenština v kontaktu	137
<i>Dariusz Tkaczewski</i>	
Ekspresywność w polskich i czeskich tekstach reklamowych	147
<i>Dariusz Tkaczewski</i>	
Polskie i czeskie wulgaryzmy i przekleństwa – psycho- i socjolingwistyczne aspekty ich funkcjonowania we współczesnej polszczyźnie i czeszczyźnie	157
<i>Mojmír Vavrečka – Jana Raclavská</i>	
Překladové ekvivalenty českých dativních vazeb v ruštině a v polštině	169

ÚVODEM

Vážení čtenáři,

do rukou se Vám dostává již druhý svazek sborníku *Západoslovanské jazyky* ve 21. století, jenž je součástí mezinárodního projektu realizovaného členy lingvisticky zaměřených pracovišť Univerzity Mateja Bela v Banské Bystrici, Ostravské univerzity v Ostravě a Slezské univerzity v Katovicích a v roce 2005 byl publikován pod českou redakcí v Ostravě.

Jednotlivé příspěvky sborníku se zabývají jak celou řadou témat společných všem západoslovanským jazykům, tak i oblastmi specifickými pro češtinu, slovenštinu a polštinu. Autoři textů zaměřili svou pozornost mimo jiné na komparaci a výzkum spojitosti mezi uvedenými jazyky (J. Svobodová), pojetí spisovnosti jazykových projevů (M. Olšiak), nebo naopak srovnávání forem a užívání výrazů nespisovných (D. Tkaczewski). Několik příspěvků se zabývá problematikou současného stavu a vývojových tendencí ve slovní zásobě z hlediska stylistického (Z. Dobřík), názvoslovného (H. Kubišová), slovtvorného (D. Svobodová), dále onomaziologického, a to se zaměřením na sociolekty (J. Hubáček), z pohledu užití v literárním textu (P. Odaloš) i z hlediska toponymie (J. Krško). Lexikální prostředky jsou zkoumány v pojetí interkulturním (K. Sekerová), pod vlivem jazyka masmédií (S. Doktor) i v jazyce reklamy (D. Tkaczewski). Další texty se zabývají jazykem současné mladé generace (M. Balowski), školským diskurzem (E. Höflerová), specifickými problémy překladů (V. Biloveský, M. Vavrečka a J. Raclavská), jazykovými korekturami textů (E. Čulenová), vyjadřováním posesivnosti (A. Gerlaková), zvukovými a grafickými prostředky v jazyce (I. Očenáš), klasifikační stylů (J. Findra) a otázkami obecně jazykovědnými (J. Sabol).

Věříme, že se sborník stane hodnotným příspěvkem k obeznámení nejen odborné veřejnosti s vědecko-výzkumnými aktivitami autorů příspěvků a výše zmíněná širše témat bude patřit k nesporným kladům této publikace a přispěje k jejímu mezinárodnímu významu.

Poděkování patří především editorkám z Pedagogické fakulty Ostravské univerzity v Ostravě prof. PhDr. Janě Svobodové, CSc., a doc. PhDr. Evě Höflerové, Ph.D., za pečlivou přípravu realizace sborníku.

PhDr. Diana Svobodová, Ph.D.

ŠTYLISTICKÉ ASPEKTY POUŽÍVANIA ANGLICIZMOV A INÝCH SLOV CUDZIEHO PÔVODU V NEMČINE A SLOVENČINE

Neustále zmeny vo svete a nimi podmienené nové komunikačné potreby ľudí vyžadujú, aby bol jazyk prostriedkom, nie cieľom komunikácie. Preto si jeho používatelia vyberajú na komunikáciu také jazykové výrazy, prostredníctvom ktorých sa navzájom dorozumejú čo najskôr, najpresnejšie a štylisticky najprimeranejšie. Používanie cudzích slov podporuje štylistickú diferenciáciu jazykov a tak pozitívne ovplyvňuje jazykový, vecný a pragmatický rozmer komunikácie.

Stotožňujeme sa s názorom Gesterovej (2001), že v skutočnosti nemožno presne určiť štylistické funkcie anglicizmov. Je to preto, že štylistická funkčnosť jazykových prostriedkov závisí najmä od individuálneho vnímania určitého výseku mimojazykovej skutočnosti zo strany toho, kto tieto jazykové prostriedky použil. Hoci nie sú názory na klasifikáciu štylistických aspektov používania anglicizmov rovnaké, za všeobecne akceptovateľnú považujú odborníci na túto problematiku klasifikáciu podľa Yanga. Yang (1990) uvádza nasledujúce štylistické aspekty: **lokálny kolorit, krátkosť a presnosť výrazu, výrazová variácia, eufemizmus a pedagogický aspekt.**

Podľa Yanga (1990) a Zindlera predstavuje **sprostredkovanie lokálneho koloritu** anglofónnych krajín najdôležitejšiu štylistickú funkciu anglicizmov v prijímajúcich jazykoch, pretože „*der Zeichner läßt die Vertreter einzelner Nationalitäten an ihrer Kleidung erkennen*“ (1959, s. 22). Pfitzner vysvetľuje význam a funkciu lokálneho koloritu nasledovne: „*die Stilfärbung, die bei der Schilderung von Reisen, Romanen und zur Darstellung von Eigenschaften des betreffenden Herkunftslandes angestrebt wird*“ (1978, s. 40).

K jazykovým prostriedkom, ktoré sprostredkovávajú lokálny kolorit, patria citátové slová, exotizmy a vlastné mená. Neumann charakterizuje ich štylistickú funkciu takto: „*Da fremde Wörter diejenige „Nuancierung und Zusammenfassung von Begriffen“ ausdrücken, die für eine jeweilige Kultur spezifisch sind, führen sie in die eigene Sprach – und Kultur-gemeinschaft neue Sachverhalte ein und bewirken einen veränderten Blick auf die Welt, eine Entzündung am Fremden*“ (1923, s. 159). Anglicizmy, ktoré plnia funkciu lokálneho koloritu, vytvárajú z významového aspektu nasledujúce sémantické polia:

- a. národné inštitúcie, napr. *College, State Department, White House, Buckingham Palace, Wall Street, Empire State Building, Hyde Park, Tories*;
- b. športy charakteristické pre anglofónne krajiny, napr. *American football, baseball, cricket, rugby*;
- c. vojenské a iné „silové“ inštitúcie, napr. *British Air Force, CIA, FBI, US Army, US Navy*;
- d. sviatky, napr. *Halloween, Thanksgiving, St. Valentine's day*;
- e. kultúrne smery, hnutia, aktivity, prípadne kultúrne centrá, napr. *flower power, hippie, yuppie, Woodstock, Hollywood*;
- f. povolania alebo spoločenský status osôb, napr. *congressman, Lord, sheriff, Sir, sergeant*;
- g. mestá, mestské štvrte, ulice, napr. *South Central Los Angeles, Downtown Los Angeles, Down Street 11*;
- h. špecifické situácie, ktoré sa viažu na geografické miesta v anglofónnych krajinách, napr. *London-Smog, Los Angeles-Smog*.

Niektoré z týchto anglicizmov sa substituujú v nemčine a slovenčine prekladovými ekvivalentami (väčšinou kalkami), napr. *White House* – *Biely dom* – *Weises Haus*, *US Navy* – *americké námorníctvo*, *Thanksgiving* – *Deň vďakyvdania*, *St. Valentine's day* – *Deň zamilovaných* alebo *Deň sv. Valentína*. Slovenské ekvivalenty Deň zamilovaných alebo Deň sv. Valentína signalizujú, že *St. Valentine's day* sa udomácnil na Slovensku v takej miere, že si používatelia jazyka spontánne vytvorili pre tento sviatok pomenovanie v slovenčine.

Výrazová variácia signalizuje schopnosť anglicizmov vytvárať synonymické rady s domácimi slovami. Anglicizmy ako štylistické synonymá používajú o. i. tinedžeri, najmä v hovorovom a internetovom štýle z rôznych subjektívnych dôvodov, napr. na vyjadrenie ich citov a pocitov, na posilnenie ich prestíže v spoločenstve rovesníkov (pozri s. 7–8).

Štylistický aspekt **krátkosť a presnosť výrazu** je z hľadiska fungovania princípu ekonómie v jazyku v protiklade s parafrázovaním. Z medzijazykového hľadiska rozumieme parafrázovaním proces, pri ktorom prebieha substitúcia lexémy východiskového jazyka komplexnejšou syntakticko-sémantickou jednotkou z cieľového jazyka. Parafráza ako výsledok parafrázovania nie je totožná s ekvivalentom. Parafráza je častokrát na rozdiel od ekvivalentu pomere voľná, nie celkom presná. Napríklad pre termín *product placement* nemajú nemčina a slovenčina vhodný ekvivalent. Jeho kompletný obsah možno vyjadriť v nemčine približne ako „*das bewirbt und betonte Herausstellen von Produkten/Leistungen und deren Firmen/Markennamen im Rahmen von unterhaltenden oder informierenden redaktionellen Veranstaltungen dazu geeigneter Massenmedien, insbesondere transitorischer Medien*“ a v slovenčine ako „*informačno-zábavná forma reklamy produktov*“ (Ehrgangová – Keníž, 1999, s. 41). Podobne ani pre termín *cash flow* (Ehrgangová – Keníž 1999) neexistuje v slovenčine z významového hľadiska ekvivalentné pomenovanie. Ekvivalent *tok peňazí* nie je dostatočne presný, pretože v pomenovaní absentuje séma, o aký tok peňazí ide. Aj významy nasledujúcich anglicizmov sa dajú vysvetliť len parafrázovaním, napr. *Insiderinformation* – *informácie, ktoré má iba zasvätená osoba*; *Insidergeschäft* – *burzové obchody, ktoré uskutočňuje určitá osoba na základe jej pracovnej pozície, napr. člen predstavenstva alebo dozornej rady*. Táto pracovná pozícia umožňuje získať osobe informačný náskok pred ostatnými kapitálovými účastníkmi, veriteľmi. Podobne význam zloženého slova *insidertrading* vo vete *Podозрение zo slovenského insidertradingu ... je na svete*. (Domino fórum, 2003, č. 28, s. 7) možno vysvetliť len perifrasticky ako zneužitie dôverných informácií v obchodovaní. Bezekvivalentné pomenovania nie sú len súčasťou terminológie odborných textov. Vyskytujú sa aj v iných informatívnych alebo operatívnych textoch, napr. *red light district* znamená *lokalita, v ktorej sa prevádzkuje najstaršie remeslo*. Je očividné, že parafrázovanie je v rozpore s krátkosťou, zrozumiteľnosťou a presnosťou jazykového výrazu. Najmä preto pribúda používanie anglicizmov predovšetkým v tých textoch, ktoré sú určené pre recipientov bežne ovládajúcich angličtinu. V prípade, že je anglicizmus v rozpore s krátkosťou, zrozumiteľnosťou a presnosťou jazykového výrazu, v prijímajúcom jazyku sa len ťažko presadí, napr. *telephone answering machine* nahradili v nemčine *Anrufbeantworter* a v slovenčine *záznamník* (Gester, 2001).

Eufemistický štylistický aspekt sa zakladá na tom, že anglicizmami sa nahrádzajú priame pomenovania vecí spoločensky nevhodných, spochybňovaných, vzbudzujúcich nepríjemné predstavy alebo zraňujúcich ľudské city. Slúžia na pomenovanie entít, ktoré sa významovo vzťahujú napr. na oblasť:

a) drogovej závislosti

Clean – pomenovanie osôb, ktoré sa zbavili drogovej závislosti. Používa sa v nemčine i slovenčine.

Crack – najnebezpečnejšia (smrtiaca) droga, maximálne koncentrovaný kokain, v slovenčine sa používa graficky adaptované pomenovanie *krak, krek*.

Magic Mushrooms – omamné látky (huby, ktoré obsahujú halucinogénnu látku psylocybin).

Speed – syntetická droga, ktorá má podobné účinky ako amfetamín, v slovenčine sa používa výraz v graficky adaptovanej podobe *spid*.

b) erotiky a prostitúcie

Eros Centre – verejné domy, v slovenčine sa častejšie používa adaptované pomenovanie *erotický salón*.

Swinger – osoby, ktoré pestujú skupinový sex, toto pomenovanie sa používa aj v slovenčine.

Hostess – osoba, ktorá ponúka sexuálne služby (Duden 2001). V slovenčine sa používa toto pomenovanie bez negatívnej implikácie len s prechýľovacím sufixálnym zakončením *-ka* (*hosteska*) vo význame sprievodkyňa, uvádzačka a informátorka hostí na rozličných medzinárodných podujatiach (Šaling, 2000).

Callboy – prostitút, v slovenčine sa toto pomenovanie nepoužíva.

Callgirl – prostitútky, v slovenčine sa častejšie používa kalk *dievča na telefóne*.

One-Night-Stand – nezáväzný (príležitostný) sex, v slovenčine sa toto pomenovanie nepoužíva.

Vybrané eufemizmy z oblasti drogovej závislosti sú takmer rovnako zastúpené v obidvoch prijímačích jazykoch. Eufemizmy z oblasti erotiky a prostitúcie sa vyskytujú najmä v nemčine. Slovenčina používa na označenie tých istých pojmov kalky, utvorené z anglicizmov, napr. *dievča na telefón*; *domáce slová*, napr. *príležitostný sex*; *zdomácnené slová*, napr. *prostitút, prostitútky*.

Pedagogický aspekt používania anglicizmov sa vizuálne najzreteľnejšie prejavuje vtedy, ak autor textu vysvetľuje čitateľovi v zátvorke alebo v nasledujúcej vete význam slova, ktoré sa nachádza pred ňou. Takýto postup volí autor vtedy, ak si nie je istý, či pozná recipient textu význam tohto slova, napr. *V západnej spoločnosti sa vyprofilovala nová spoločenská elitná trieda BOBO. BOBO sú ... akousi zmesou rebelov a karieristov, subkultúry a „mainstreamu“* (Domino fórum, 2001, č. 21, s. 12). Takýmto spôsobom sa vysvetľuje význam tých anglicizmov, ktoré sa doposiaľ nevyskytovali, resp. vyskytovali v prijímajúcom jazyku ojedinele. V iných situáciách sa používa opačný postup. Za perifrastickým vysvetlením pojmu alebo združeným pomenovaním nasleduje v zátvorke skrátené pomenovanie, napr. *Najdôležitejším bodom dnešného rokovania Svetovej obchodnej organizácie (WTO) sú obchodné vzťahy medzi USA a EÚ*.

O štylistickom zaradení slov cudzieho pôvodu v prijímajúcom jazyku rozhodujú rôzne okolnosti. Mistrík (1976) vymenoval okolnosti, ktoré rozhodovali v tom čase o štylistickom zaradení prebratých slov (termín prebraté slová používa Mistrík) do slovenčiny. V ďalšej časti nášho textu sa zmienujeme konkrétnejšie o týchto okolnostiach preto, aby sme následne mohli uvažovať o ich (ne)platnosti v súčasnosti. Mistrík uviedol nasledujúce okolnosti:

a) Spôsob prebratia slov, t. j. či sa slová „prebrali“ v priamom (ústnom) alebo nepriamom (písomnom) kontakte používateľov jazykov. Slová, ktoré sa dostali do slovenčiny priamym kontaktom, sú konkrétnejšie, zväčša hovorové, štylisticky príznakové. Štylistický príznak expresívnosti majú o. i. aj niektoré slová prevzaté z nemčiny, napr. *šľak*, *mordovať*, *šanovať*, *krám*, *handlovať*, *šacovať* a iné. Ďalšie zo slov nemeckého pôvodu majú štylistický príznak pejoratívnosti, resp. recesívnosti, napr. *börg*, *kisňa*, *koštovať*, *cimra*. Menšia skupina slov nemeckej proveniencie je štylisticky nepríznaková, napr. *musieť*, *ciel'*, *cukor*, *d'akovať*, *kučár*, *šunka*. Slová, ktoré preberá slovenčina nepriamym kontaktom, sú nociónálne, predsta-

vujú takzvanú vyššiu lexiku. Sú to slová najmä gréckeho a latinského pôvodu, najčastejšie pomenávajú javy, ktoré sa nevyškytujú v každodennej ľudskej komunikácii.

b) Počet jazykov, ktoré preberajú tieto slová. V porovnaní s dávnejšou minulosťou, keď sa preberali slová predovšetkým z jazyka do jazyka, v súčasnosti preberá slovenčina internacionalizmy. Tieto si zachovávajú pôvodnú štylistickú hodnotu aj v prevzatých jazykoch.

Mistrík opisuje ďalej vzťah medzi jazykovými štýlmi a prevzatými, resp. cudzími slovami v slovenčine. Publicistický štýl je protichodný s hovorovým štýlom. V publicistickom štýle sú frekventovanejšie slová preberané nepriamo, t. j. od nesusedných jazykov; v hovorovom štýle sa viac používajú slová zo susedných jazykov, napr. z češtiny, nemčiny, maďarčiny a poľštiny.

Mistríkova štúdia (1976) o štylistike prevzatých a cudzích slov v slovenčine vychádzala z jazykovej situácie na Slovensku v tom čase, keď ju písal. Všetky zložky jazykovej situácie (sociálna, komunikačná a jazyková) sa najmä za posledných pätnásť rokov výrazne zmenili. Preto je prirodzené, že niektoré Mistríkove myšlienky majú v súčasnosti obmedzenú platnosť. Dnes platí už len čiastočne, že „slová, ktoré preberá slovenčina v písomnej podobe, sú nociónálne a predstavujú vyššiu lexiku“ (Mistrík, 1976). Mnohé internetové texty¹ sa „hemžia“ anglicizmami, ktoré majú nielen nociónálny, ale aj expresívny význam. Internetové anglicizmy charakterizuje z hľadiska ich príznakovosti versus nepríznakovosti Findra (1997). Anglicizmy, ktoré označujú rámcovú formu internetového „listu“, napr. Subject: – Date: – From: – Replay: – To: – považuje za príznakové (v tom zmysle, že sa lexémy spájajú s internetovým, resp. počítačovým jazykom) a súčasne za nociónálne (v tom zmysle, že lexémy vyjadrujú len toľko, koľko treba na objektívne komunikovanie vecného logického obsahu). Úvedené anglicizmy sú konvencionalizované celosvetovým spoločenstvom užívateľov internetu, nevyjadrujú štylistickú svojrôznosť používateľa internetu.

Okrem týchto anglicizmov sa v niektorých typoch internetových textov, napr. chatoch, často používajú štylisticky príznakové anglicizmy – expresíva, ktoré vyjadrujú pozitívny, negatívny citový alebo hodnotiaci vzťah odosielateľa informácie k jej prijímateľovi, k tretej osobe, k nejakej udalosti, veci atď. Uvádzame niekoľko príkladov:

1. slová s pozitívnym hodnotiacim vzťahom, napr.

Es war *cool* jetzt hier.

Som celá *happy*, že Ťa zajtra uvidím, môj *darling*.

Úvodný a záverečný pozdrav nemusí tiež plniť len formálnu zdvorilostnú funkciu. V niektorých komunikačných situáciách môže vyjadrovať neformálny pozitívny citový alebo hodnotiaci postoj k osobe, pre ktorú je určený. Preto považujeme z hľadiska kontextového lexikálneho významu za opodstatnené zaradiť do triedy pozitívnych hodnotiacich slov aj niektoré privítacie a rozlúčkové pozdravy, napr. *hi* a ich významovo ekvivalentné varianty *Hi!* a *hiiii*, *cu* (see you), *bye*. Výsledky viacerých výskumov sa zhodujú na tom, že viac ako 50 % Nemcov (najmä mladšia generácia) používa tento pozdrav aj v hovorovom (neinternetovom) jazyku. Z rozlúčkových pozdravov uprednostňujú Nemci najčastejšie anglicizmus *cu*

¹ Charakteristické vlastnosti internetového štýlu pomenúva a následne analyzuje Findra. Jeho hypotéza, že vlastnosťami internetového textu sú písomnosť, verejnosť, oficiálnosť, pripravenosť a monologickosť sa nepotvrdila. Sám autor hypotézy nachádza príčinu jej „zlyhania“ v silnej protirečivosti medzi písomnosťou a verejnosťou internetových textov na jednej strane a ich familiárnosťou t. j. porušením oficiálnosti, pripravenosti a monologickosti na druhej strane. Napriek tomu, že jadro lexiky internetových textov tvoria bezpríznakové slová (čo je v súlade s písomnosťou a verejnosťou), vyskytuje sa v nich aj expresívna lexika (čo je v rozpore s oficiálnosťou a pripravenosťou). Opozícia príznakovosti versus nepríznakovosti sa vzťahuje aj na používanie anglicizmov v tomto type textov.

(see you) a *bye*. V slovenčine sa privítacie a rozlúčkové pozdravy *hi!* a *bye* používajú oveľa zriedkavejšie.

2. slová s negatívnym hodnotiacim vzťahom, napr. Za starého režimu to bol obyčajný niktoš a teraz sa stal veľký *speaker*. *Veľký speaker* má v tomto kontexte funkciu irónie, dešpektu.

Negatívny vzťah sa dá vyjadriť aj prostredníctvom vulgarizmov alebo pejoratív, napr.: Ich kann sein Versprechen *fuck*. Ty si obyčajný darebák... Stiahni sa lebo ti dáme *kill*. Počas vojny ste napáchali veľa svinstva... (z angl. daj mu *kill*, zabi ho, alebo v počítačovej terminológii *vyhod' ho*).

3. slová, ktoré vyjadrujú *vôľový vzťah odosielateľa informácie k prijímcovi alebo niekomu*, resp. *niečomu inému*, napr. *Go Slovensko go*, dáme ďalší gól. V tomto prípade *go*, go vyjadruje túžbu internetového fanúšika po víťazstve Slovenska v hokejovom alebo inom zápase.

Z predchádzajúcich príkladov je zrejme, že Mistríkova charakteristika internacionalizácie jazykov ako procesu, ktorý znižuje stupeň expresivnosti a emocionálnosti textu, v súčasnosti už v niektorých prípadoch neplatí.

Mistríkovo poznanie, podľa ktorého sú súčasťou ústneho hovorového štýlu slová prevzaté najmä zo susedných jazykových oblastí, tiež neplatí v súčasnosti úplne. Za posledných viac ako desať rokov nepretržite vstupuje do ústnej slovenčiny veľa anglicizmov, napr. Tá brigáda je *cashovka*. Máme málo peňazi a preto si určite kúpime *last minute*. Naša dcéra vyhrala *casting*, preto chce pracovať v *modelingu*. Aj keď to máš zo *sekáča* (*second hand*), sedí ti to výborne. Včera to bolo naozaj *cool*.

Slová cudzieho pôvodu používali aj v minulosti mnohí autori expresívnych textov (poézie, prózy, drámy) vedome ako štylistický prostriedok predovšetkým na charakterizáciu doby, prostredia, postavy, atď. V divadelných hrách J. Palárika, J. Záborského, v dielach S. H. Vajanského, J. G. Tajovského, ale aj v tvorbe T. Fontaneho, T. Manna a iných nemeckých spisovateľov nachádzame mnoho slov cudzieho pôvodu. H. Sachs, významný predstaviteľ nemeckej literatúry v 16. storočí, používal cieľavedome vo svojej básnickej tvorbe cudzie slová: „Als Dichter mit feinem Wortgefühl lernen wir H. S. kennen, wenn er Worte wählt, um etwas besonders Schönes, Zierliches oder Kompliziertes auszudrücken. Es handelt sich dabei fast ausschließlich um Fremdworte auf -ieren, auch deutsche -ieren – Bildungen, jedenfalls immer um Worte, die einen auffälligen i-Laut besitzen... In dem künstlich „frawen-lob“ schildert er sein Frauenideal“ (Rußland, 1933, s. 70).

Aj súčasní autori niektorých expresívnych textov vkladajú zámerne do úst literárnych postáv cudzie slová, napr. Pišťánek v románe *Rivers of Babylon* kvôli tomu, aby zanechali nielen súčasnému, ale aj budúcnemu čitateľovi (napr. tomu, ktorý ešte dnes ani nežije) čo najvernejšiu predstavu o tom, ako literárna postava kognitívne vnímal a následne jazykovo uchopovala svet, v ktorom žila.

Zatiaľ čo už spomínaní autori krásnej literatúry – Fontane, Palárik, Pišťánek, Sachs, Tajovský, Vajanský a predstavitelia sociolingvistickej orientovanej jazykovej kritiky nachádzajú v cudzích a prevzatých slovách prostriedky, ktoré rozvíjajú štylistickú funkčnosť jazyka, predstavitelia lingvistickej orientovanej jazykovej kritiky považujú cudzie slová za jazykové prostriedky, ktoré ovplyvňujú rušivo štylistickú funkčnosť prijímajúceho jazyka. „Im Gedicht, im Gebet, in jeder dichterischen Sprache stören die Fremdwörter. Kein Liebender wird Worte der Zärtlichkeit mit Fremdwörtern untermischen. Keine Mutter wird zu ihrem Kind in fremden Worten reden, wenn sie eindringlich und herzlich mit ihm sprechen will“ (Reiners, 1995, s. 145). Etiketu škodlivej plesne z hľadiska sémanticko-štylistickej neurčitosti dáva Reiners o. i. prevzatému slovu *interessant*, pretože toto v spojení s podstatným menom Buch „zastiera“ rôzne významy: *spannend, belehrend, merkwürdig, bleudend, hinreißend, bedeutsam, eigenartig, kurzweilig, erheitern, rührend*. Reiners má síce pravdu,

že prevzaté slovo interessant je zo sémanticko-štylistického hľadiska neurčité, nejasné, do určitej miery chudobné, ale tie isté atribúty sa vzťahujú aj na jeho slovenský ekvivalent *zaujímavý*. *Zaujímavá* v spojení so slovom kniha môže mať podobné významové rozmery: *nápinavá, podnetná, povzbudzujúca, poučná, pozoruhodná, nezabudnuteľná, očarujúca, omamujúca, strhujúca, podmaňujúca, významná, veľavravná, svojrázna, osobitá, zvláštna, zábavná, kratochvilná, obveseľujúca, dojímavá, pôsobivá*. Preto si myslíme, že vymedzovať sémanticko-štylistickú nejasnosť, neurčitost', vágnosť akéhokoľvek slova z hľadiska jeho etymologického pôvodu (domáce vs. cudzie slovo) nie je správne. Podľa Reinersa „*Fremdwörter passen nicht in die edleren Stilschichten unserer Sprache, sie gefährden die Verständlichkeit, sie ziehen eine Bildungsmauer quer durch unser Volk, und sie sind oft schwammig und unbestimmt*“ (1995, s. 146). Jeho stratégia vytesňovania cudzích slov z nemeckého jazykového priestoru sa zakladá na propagovaní striktných štylistických pravidiel: „*Fremdwörter sind zu vermeiden! Ausgenommen sind jene einige hundert Fremdwörter, die fest eingebürgert sind, die also jeder versteht und die einen scharf umrissenen Begriff bezeichnen, wie Melodie und Kultur, Technik und Religion. Unentbehrlich sind außerdem die wissenschaftlichen Fachausdrücke. Wir können keine völlig fremdwortreine Sprache reden, aber wir müssen eine fremdwortarme Sprache schreiben. Je edler die Stilschicht, in der wir uns ausdrücken, desto sparsamer müssen wir mit Fremdwörtern sein*“ (1995, s. 148). So štylistickou stratégiou Reinersa o používaní cudzích slov nemožno súhlasiť, pretože táto nezohľadňuje skutočnosť, že (ne)použitie anglicizmov a iných cudzích slov sa zakladá na subjektívnej interpretácii každého používateľa jazyka. Náš odmietavý postoj k vyššie uvedenej Reinersovej stratégii korešponduje so Sowinského myšlienkovým konštruktom, podľa ktorého „*in Stilanalysen wird man auch nach dem Anteil und der kontextuellen und internationalen Funktion der Fremdwörter fragen müssen, mitunter auch nach dem gesellschaftlichen (soziologischen) Hintergrund des Fremdwortgebrauchs in bestimmten Texten*“ (1999, s. 120).

Literatúra

- DOBRÍK, Z.: *Zur widersprüchlichen Bewertung der Internationalisierung des deutschen Wortschatzes*. In: Filologická revue, 3, č. 3, 2000, s. 16–21.
- DOBRÍK, Z.: *O adaptácii internacionalizmov v nemčine a slovenčine*. In: Zborník Filologickej fakulty Univerzity Komenského. PHILOLOGICA LVI. Bratislava 2003, s. 133–145.
- FINDRA, J.: *Štylistika internetových textov*. In: Slovenská reč, 62, 1997, č. 9, s. 257–267.
- FONTANE, T.: *Effi Briest*. Husum/Nordsee : Hamburger Lesehefte Verlag, 171. Heft.
- GESTER, S.: *Anglizismen im Tschechischen und im Deutschen. Bestandsaufnahme und empirische Analyse im Jahr 2000*. Frankfurt am Main: PETER LANG, 2001.
- MISTRÍK, J.: *Štylistika prevzatých a cudzích slov v slovenčine*. In: Studia Academica Slovaca, 5. Bratislava, Alfa 1976, s. 257–270.
- NEUMANN, H.: *Versuch einer Geschichte der deutschen Sprache als Geschichte des deutschen Geistes*. In: Vierteljahrschrift für Literaturwissenschaft und Geistesgeschichte 1, 1923.
- PALÁRIK, J.: *Dobrodružstvo pri občinkoch*. Bratislava : Tatran, 1978.
- PFITZNER, J.: *Der Anglizismus im Deutschen. Ein Beitrag zur Bestimmung seiner stilistischen Funktion in der heutigen Presse*. Stuttgart : Metzler, 1978.
- REINERS, L.: *Stilfibel*. München : dtv, 1995.

- RUßLAND, H.: *Das Fremdwort bei Hans Sachs*. In: Tageblatt – Hans-Coburg, 1933.
- SCHLOBINSKI, P.: *Anglizismen im Internet*. In: Stichel, P.: Neues und Fremdes im deutschen Wortschatz. Berlin : Walter de Gruyter, 2001.
- SOWINSKI, B.: *Stilistik*. Stuttgart : Verlag J. B. Metzler, 1999.
- WANDRUSZKA, M.: *Die europäische Sprachengemeinschaft*. Tübingen : A. Francke Verlag, 1990.
- YANG, W.: *Anglizismen im Deutschen. Am Beispiel des Nachrichtenmagazins DER SPIEGEL*. Tübingen : Niemeyer, 1990.
- ZINDLER, H.: *Anglizismen in der deutschen Pressesprache nach 1945*. Kiel : Universität Kiel, 1959.

SUMMARY

Stylistic aspects of usage of anglicisms and other foreign words in German and Slovak.

The article deals with stylistic aspects of the usage of anglicisms and other foreign words in German and Slovak in the past as well as at present. The majority of anglicisms can be found in spoken, internet and professional language. In both languages, these words have universal function: local colouring, shortness and accuracy of expression, expressional variation, euphemisms, pedagogical aspect. The second part of the article is focused on the explanation of chosen linguists and writers' different approaches to foreign words used in German and Slovak.

PaedDr. Zdenko Dobrik, Ph.D.

Katedra germanistiky
Filologická fakulta Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica
dana.paulikova@umb.sk

SUMMARY

The position of the Czech language in the 21st century

The paper deals with the comparative analysis of the Czech, Slovak and Polish languages in the 21st century. The main focus is on the Czech language and its position in the Central European region.

Název: Západoslovanské jazyky v 21. století, 2. svazek
Vydavatel: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta
Autoři: kolektiv autorů
Obálka: Jaroslav Uhel
Editorky: Eva Höflerová, Diana Svobodová, Jana Svobodová
Grafická úprava: Aleš Valchař
Tisk: Repronis Ostrava
Počet stran: 176
Náklad: 200
Vydání: první, 2005
Cena: 245 Kč

Příspěvky sborníku neprošly jazykovými ani formálními úpravami.

ISBN 80-7368-158-7